

۵۵۰
۸
۲۵۴
باقی

www.ketab.ir

روشی نوین در آموزش تفسیر ترتیبی

تفسیر بشری (۱)

شرح روان جزء اول قرآن کریم

محمدی - حمید، ۱۳۳۳

تفسیر بشری جلد ۱ / مولفان حمید محمدی ، صالح قنادی ، علی همایی . -

قم : مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران ، مرکز نشر هاجر ، ۱۳۸۷ .

مسلسل : ۱۳۸۲ ج ۱ . ۱- ۸۷-۸۵۷۹-۹۶۴-۹۷۸ : شابک

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

بالای عنوان : روش نوین در آموزش تفسیر تربیتی

کتابنامه : ص ۲۰۴

مندرجات : ج . ۱ . تفسیر تربیتی جزء اول قرآن کریم . -

۱ . تفاسیر شیعه - قرن ۱۴ . ۲ . تفاسیر (اجزه) .

الف . گروه قرآنی بشری . ب . قنادی ، صالح . ج . همایی ، علی . د . مرکز مدیریت

حوزه های علمیه خواران . ه . عنوان . و . روش نوین در آموزش تفسیر تربیتی

۲۹۷/۱۷۹ ۹۸ / م ۳ ت ۷

مرکز تحقیقات و پژوهش قرآنی خواران

مرکز نشر هاجر
پشت بومرنگ خواران
قلم : محمدی ، علی و خانواده

تفسیر بشری جلد ۱ (شرح روان جزء اول قرآن)

نویسندگان: حمید محمدی ، صالح قنادی ، علی همایی

تهیه و تنظیم: معاونت آموزش / مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران

مرکز نشر هاجر (ناشر شخصی زن و خانواده)

تعداد صفحه و قطع: ۲۰۴ صفحه / وزیری

نوبت چاپ: هشتم / تابستان ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۲۵/۰۰۰ ریال

چاپخانه: باقری

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۵۷۹-۸۷-۱

آدرس: قم - بلوار معلم - مجتمع ناشران - واحد ۱۱۴

تلفن: ۰۲۵-۳۱۰۱۵

پیامک: ۱۰۰۰۳۱۰۱۵

hajarpub.ir

info@hajarpub.ir

فهرست

۷	مقدمه کتاب
۸	روش تنظیم و تدوین تفسیر بشری
۱۰	نکاتی درباره تدریس کتاب
۱۶	تعریف و هدف تفسیر
۱۶	اهمیت و ضرورت تفسیر
۱۷	تاریخچه تفسیر
۲۲	روش های تفسیری
۲۴	انواع تفسیر
۲۶	تفسیر سوره حمد: واژگان، اعراب، بیان، پیام
۱	تفسیر سوره بقره: واژگان، اعراب، بیان، پیام

(از آیه ۱ تا ۱۴۱)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قال الله تعالى
طَسَّ تِلْكَ ءَايَةُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ
هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ

خدای را سپاسگزاریم که بر ما خدیجه و پندیرمان عشق به پیام آسمانی خود را رقم زد و بر دل‌های بیمارمان اکسیر شد. بخش و جسی را مرهم نهاد، طنین آوای دلکشش را در گوش‌هایمان پیچاند و نور پرفروغ قرآن را بر پیشانی‌مان مقدارمان تاباند و سخن گفتن به لسان تنزیلش را بر زبانمان راند و همه این توفیقات را «بُشْرَى» و مزده وصول به جنت نعیم خود قرار داد.

ما را سزا است که هر چه در توان داریم در راه گسترش و فراگیری معارف بلند قرآنی، نثار کنیم و صفحه جانمان را به گلوازه‌های بی‌مثال قرآن صامت و ناطق، عطرآگین نماییم تا از این رهگذر، جرعه‌ای از دریای بیکران معارف الهی را بنوشیم و از مانده پرنعمت آسمانی بهره‌مند شویم. که این مهم انجام نمی‌پذیرد مگر با شناخت کامل لغات و دقایق زبان قرآن و همراهی پیوسته با آیات پرفروغ الهی.

از این رو، بر آن شدیم با روشی نوین و رعایت اختصار، یک دوره کامل تفسیر قرآنی را در قرآن مجید را با بهره‌گیری از شیوه‌های نوین تنظیم متن درسی تدوین کنیم تا طلاب در دوره عمومی و دانشجویان در مقطع کارشناسی و نیز عموم علاقمندان به ساحت قرآن کریم از آن بهره‌مند گردند مشروط بر آنکه پیش‌نیاز آن را که حداقل یک دوره صرف و نحو می‌باشد، گذرانده باشند.

* روش مادر کتاب حاضر

درباره چگونگی تنظیم کتاب حاضر و نیز بخش‌های متنوع آن نکاتی را متذکر می‌گردیم تا ضمن تبیین روش مادر کتاب حاضر زمینه مناسبی جهت بهره‌برداری، مطالعه و تدریس کتاب فراهم آید.

۱. آیات

هر صفحه قرآن به خط «عثمان طه» به طور متوسط به سه قسمت تقسیم شد و تلاش گردید تناسب معنایی میان قطعات رعایت گردد و در مجموع، جزء اول قرآن به شصت و پنج قسمت تقسیم شد.

۲. ترجمه آیات

در مقابل هر قطعه، ترجمه آیات آورده شد تا در آغاز حرکت تفسیری، تصویری اجمالی از مفاهیم آیه یا آیات مورد بحث، در ذهن دانش‌پژوهان ایجاد گردد. عمده ترجمه‌ها از قرآن مترجم، توسط جناب آقای محمد مهدی فولادوند با اندکی تصرف انتخاب گردیده، هر چند ترجمه آیه... مدار شیرازی و جناب آقای مجتبیوی نیز مورد توجه بوده است.

۳. واژگان

به طور متوسط در هر قطعه، دو تا سه واژه انتخاب شد تا در ابتدا، نکته اصلی تجزیه هر واژه و سپس ترجمه آن آورده شود؛ بدنبال آن - در غالب موارد - معنای اصلی واژه براساس کتاب «مفردات راغب اصفهانی» با انتخاب قطعه‌ای کوتاه از متن عربی کتاب آورده شده است تا قرآن‌پژوهان گرامی، آرام آرام با متون و منابع لغوی کهن و معتبر آشنا شده و انس بگیرند، هر چند از لغت‌نامه‌های معتبر دیگر همچون، «مقاییس اللغة» و «التحقیق فی کلمات القرآن» و «قاموس قرآن» نیز در بیان معنای لغوی و اصطلاحی هر واژه و در پاره‌ای موارد به کاربردها و وجوه مختلف آن در قرآن، استفاده شده است.

توصیه می‌گردد که استادان محترم، طلاب و دانشجویان را به حفظ کردن قطعات عربی در توضیح واژگان، تشویق نمایند.

۴. اعراب

از آن‌جا که فهم دقیق معانی آیات و تسلط بر نکات ادبی، نقش مؤثری در تفسیر قرآن دارد، تلاش شده تا قسمت‌هایی از آیات جهت اعراب و تحلیل نحوی گزینش شود. بدیهی است در جزء‌های آینده، فقط موارد مشکل و دشوار اعرابی مورد توجه قرار خواهد گرفت. منابع اصلی در اعراب قرآن؛ تفسیر «مجمع البیان» و «کشاف» و نیز کتاب‌های «اللاء ما من به الرحمن» و «الجدول فی اعراب القرآن» و «اعراب القرآن و بیانه» بوده است.

۵. بیان

در این بخش سعی شده پس از تأمل در آیات و مطالعه بیش از ده کتاب معتبر تفسیری، چکیده مطالب مورد اتفاق مفسران ذکر گردد. از طرح مباحث اختلافی و ابهام برانگیز و مبتنی بر مقدمات طولانی، به طور جدی پرهیز شود. درباره ویژگی‌های این بخش از تفسیر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

□ «اهتمام» به دلالت آشکار برخاسته از الفاظ آیات.

□ «اکتفا» به نظریه مورد اتفاق میان مفسران مشهور.

□ «اشاره» به نکات مهم معارف قرآنی به اختصار.

مجموعه این سه ویژگی موجب شده تا این نوشتار بتواند به عنوان متن درسی قرار گیرد.

۶. پیام

در ادامه بیان و شرح آیات، سعی شده تا مفاهیم کلیدی آیات در قالب عبارات‌های کوتاه و نافذ مطرح شود و در پایان هر پیام، بخشی از آیه که پیام از آن برداشت شده، آمده است. بدیهی است می‌توان چند برابر پیام‌های موجود برداشت کرد که این کار برعهده استادان محترم خواهد بود.

نکاتی درباره تدریس کتاب حاضر

۱. شایسته است استادان محترم برای تدریس دقیق و جامع کتاب حاضر، حداقل دو کتاب «تفسیر نمونه» و «تفسیر نور» را حتماً مطالعه کنند.

۲. پیشنهاد می‌گردد جهت تدریس نظام‌مند و برنامه‌ریزی شده، هر جلسه درسی پنجاه دقیقه‌ای را به ترتیب زیر تقسیم کرده و در حدود وقت‌های تعیین شده اجرا نمایند:

الف. ۵ دقیقه: مرور مباحث گذشته و پرسش شفاهی.

ب. ۵ دقیقه: خواندن آیه و یا آیات و مرور سریع ترجمه.

ج. ۱۰ دقیقه: واژگان.

د. ۱۰ دقیقه: اعراب.

ه. ۵ دقیقه: بیان.

و. ۵ دقیقه: پیام.

۳. تأکید می‌شود جهت هر واحد درسی (۳۲ جلسه ۵۰ دقیقه‌ای) در تدریس قسمت‌های مختلف کتاب (جزء اول قرآن کریم) به شکل زیر عمل گردد:

الف. در جلسه نخست به توضیح مباحث مقدماتی کتاب پرداخته شود.

ب. در ده جلسه بعدی، فقط یک قسمت (دو صفحه) تدریس گردد تا دانش‌پژوهان، نسبت به مطالعه تفسیر و روش کتاب، مانوس شوند.

ج. از جلسه سیزدهم تا بیست و دوم، دو قسمت (چهار صفحه) تدریس گردد.

د. از جلسه بیست و سوم تا سی‌ام، سه قسمت (شش صفحه) خوانده شود.

ه. در دو جلسه پایانی، اشاره‌ای به موضوعات و مباحث قسمت‌های باقی‌مانده شود تا با ایجاد نگاهی عام نسبت به بقیه مباحث، دانش‌پژوهان تشریح شوند صفحات باقی‌مانده کتاب را به صورت مطالعاتی مورد توجه و دقت قرار دهند.

۴. شایسته است که استادان محترم، مقداری از بخش واژگان را از روی کتاب تطبیق کنند و بخش اعراب را بر روی تابلوی کلاس، تبیین نمایند.

در قسمت بیان، ابتدا توضیحات به صورت تحلیلی ارائه گردد و سپس مطالب بر آیات نوشته شده بر روی تخته، در قالب شرح ساده و کوتاه تطبیق گردد.

در قسمت پیام، ضمن فعال کردن ذهن دانش‌پژوهان نسبت به برداشت‌های مناسب از آیات، کلیه پیام‌ها از روی کتاب، همراه با توضیح دلیل برداشت، تطبیق گردد.

بدیهی است که اجرای این امر مستلزم نوشتن آیات در قسمتی از تخته با خط خوش،

قبل از شروع کلاس توسط یکی از علم‌آموزان، است.

در ضمن کتاب حاضر دارای قسمت پرسش و پژوهش نیز می‌باشد که به ارائه پرسش‌های مناسب از متن کتاب برای ایجاد دقت در مباحث و نیز تحقیق و پژوهش‌های متناسب با سطح دانش پژوهان می‌پردازد که ان‌شاءالله در چاپ بعدی تحت عنوان «کتاب پرسش و پژوهش» منتشر خواهد شد.

۵. اجرای موفق و نتیجه بخش کلیه مراحل، وابسته به وادار کردن طلاب به «پیش مطالعه» مباحث هر جلسه می‌باشد، به طوری که دانش پژوهان بتوانند بخشی از درس را تبیین نمایند.

۶. غرض اصلی از درس تفسیر در این سطح، «مروری روان و اجمالی» بر مباحث تفسیر است و مطلقاً در مباحث به صورت تفصیلی و عمیق به هیچ وجه مورد نظر نمی‌باشد. البته در هر بخش تأکید بر یک یا دو نکته مهم و اساسی معارفی قرآن، توصیه می‌گردد، به طوری که به خلاصه و چکیده‌ای از آن مبحث در فرهنگ اصیل قرآن اشاره شود.

۷. توصیه می‌گردد که استادان محترم در مسیر مطالعه و تحقیق این درس، به صورت مؤکد از قرآن پژوهان بخواهند که مروری سریع به صورت پیش مطالعه و یا پس مطالعه بر تفسیر نفیس نمونه و یا نور داشته باشند.

در پایان، بر خود لازم می‌دانم مراتب سپاسگزاری خود را نسبت به کلیه استادان بزرگوار تفسیر حوزه علمیه قم که با راهنمایی‌های خود ما را در تنظیم «تفسیر جزء اول قرآن کریم» کمک کردند اعلام داشته و از تلاش‌های جوهریغ دو همکار گرامی حجج اسلام آقایان؛ فنادی و همایی، در تدوین کتاب حاضر و نیز حجة الاسلام علیرضا طاحونی در تنظیم و تصحیح نهایی تشکر کرده و توفیق روز افزون همه ایشان را از خداوند متعال خواستارم.

از کلیه استادان و صاحب نظران خواهشمندیم با ارسال نظرات ارزشمند خود، ما را در تدوین و تکمیل این جزء و سایر جزء‌های قرآن کریم بهره‌مند سازند.

«اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا نُورًا وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَى»

حمید محمدی / اول ذی‌الحجه / ۱۴۲۳